

Andrzej Gaca

NOTA RECENZYJNA: JO DURDEN SMITH, *MAFIA. PEŁNA HISTORIA*, TŁUM.M. MŁYNARZ, WYD. BUCHMANN SP. Z O.O., WARSZAWA 2011, ss. 208.

Ostatnie lata przyniosły w wielu krajach – w tym również w Polsce – poważny wzrost zainteresowań problematyką przestępczości zorganizowanej a zwłaszcza jej szczególną formą jaką są na różnych kontynentach naszego globu organizacje mafijne. Obecne zainteresowania, których pokłosiem są różnorodne publikacje poświęcone tej tematyce, wychodzą zarówno z kręgów przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, między innymi konstytucjonalistów, kryminologów, historyków czy socjologów, jak i publicystów oraz dziennikarzy. Autor omawianej książki, brytyjski pisarz, dziennikarz, reżyser, filmowiec i scenarzysta Jo Dorden Smith (prawdziwe nazwisko: John Anthony Durden-Smith, zm. w 2007 r.) należy do tej drugiej grupy co miało niewątpliwie wpływ na charakter omawianej publikacji. Ukazała się ona po raz pierwszy pod tytułem *Mafia. The Complete History of a Criminal World* nakładem brytyjskiego wydawnictwa Arcturus Publishing Limited w 2003 roku. Jej polski przekład wydany został w ubiegłym roku i podobnie jak oryginalne wydanie zawiera – być może z uwagi na wyraźnie publicystyczny charakter tej pozycji – zastrzeżenie edytora, iż jej treść odzwierciedla osobistą interpretację historii i działalności mafii przez Autora. Zastrzeżenie to staje się jeszcze bardziej zrozumiałe zważywszy na barwny, miejscami charakterystyczny raczej dla masowych środków przekazu, z czego zresztą trudno czynić zarzut, tok narracji. Wydawca zaznacza, że książka jest „jak powieść sensacyjna” prezentująca „w sposób ekscytujący życie najsłynniejszych mafiosów, ich portrety psychologiczne, zbrodniczą działalność, a także specyficzną obyczajowość środowisk mafijnych”. Taki sposób przedstawiania problematyki włoskich

organizacji przestępczych o charakterze mafijnym, działających w XX i XXI wieku, na tle wielu najnowszych opracowań poświęconych włoskiej i amerykańskiej mafii, nie tylko nie stanowi wyjątku, ile raczej regułę. Książka mimo swej popularnej formy, a może właśnie w dużej mierze dzięki niej i temu, że autor nie uchyla się od poruszania szeregu ważnych ale zarazem kontrowersyjnych tematów, może przyczynić się do ich rozpowszechnienia. Z pewnością przybliży szerszemu kręgowi czytelników fenomen mafijnej przestępczości, zjawisko chociaż mające już ponad stuletnią historię, to związane z faktami i wydarzeniami o których wiedza była, i jak się wydaje, nadal jest bardzo fragmentaryczna oraz niepełna. A przecież jak trafnie ujął to wytrawny znawca problematyki włoskiej Zbigniew Machelski, fakt dużego zainteresowania mafią włoską wynika między innymi z tego że „uosabia [ona – przyp. A.G] i wypełnia wszystkie cechy definicyjne tego, co można określić jako ukryte mechanizmy władzy, a ludzi od zawsze intrygował bieg wydarzeń, które skrywały się za oficjalną fasadą życia politycznego”.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że Cosa Nostra jest ciągle bardzo groźna bo jako jedna z pierwszych organizacji mafijnych zorientowała się, że przyszłość leży w międzynarodowym kapitale i postanowiła wykorzystać to w swoim interesie. Już w latach 70. XX w. weszła na rynki finansowe i handlu nieruchomościami wielu krajów w celu udokumentowania swoich zysków. Tym sposobem wkroczyła w świat legalnej działalności gospodarczej uporczywie zwiększając swoją potęgę ekonomiczną. Dysponując ogromnymi funduszami stała się znaczącym graczem w skali światowej, konsekwentnie infiltrując coraz szersze sfery gospodarki wielu krajów. Stanowi ona po dzień dzisiejszy nie tylko najpoważniejszą chorobę Włoch ale i obecnie jest nadal, jak się wydaje, w swoich współczesnych wcieleniach, poważnym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania konstytucyjnych struktur państwowych oraz dalszego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na wielu kontynentach naszego globu. Tych współczesnych akcentów charakteryzujących proces transformacji struktur organizacyjnych mafii i dynamicznych zmian form jej strategii a także polityki wobec państwa znajdziemy w recenzowanej pracy niewiele. I z tego niewątpliwie można byłoby jej Autorowi poczynić między innymi poważniejszy zarzut zważywszy, że swoją książkę zatytułował: *Mafia. Pełna historia*. Nawiasem mówiąc tytuł oryginalnego wydania zdecydowanie jeszcze mniej odpowiada faktycznej zawartości książki. W tym miejscu głęboki ukłon, biorąc pod uwagę tę kwestię, w stronę polskiego wydawcy i w szczególności pod adresem tłumacza.

Część pierwsza pracy, zatytułowana „Początki”, poświęcona jest korzeniom i rozwojowi organizacji mafii sycylijskiej w związku z procesem zjednoczenia

Włoch. Omówione jest w niej również przeniesienie się mafii do Ameryki pod koniec XIX w. w związku z masową emigracją w tym okresie Włochów do USA. Początkową działalność zorganizowanej przestępczości włoskiej na terenie Ameryki Północnej prezentuje autor najpierw na przykładzie Nowego Orleanu a następnie porusza temat funkcjonowania mafii w pierwszej dekadzie XX w. w Nowym Jorku oraz omawia krótko zagadnienia kontaktów i współpracy w tym czasie mafii amerykańskiej z bossami z Sycylii. Końcowy fragment tej części zawiera podstawowe informacje na temat walki z mafią we Włoszech w okresie faszyzmu, mafijnej przysięgi i narodzin Cosa Nostry w Ameryce.

Część druga, nosząca tytuł „Ekspansja” traktuje o eskalacji i zintensyfikowaniu działalności struktur mafijnych po wprowadzeniu w USA w 1920 r. prohibicji aktem zwanym ustawą Volsteada, określanym przez współczesnych „największym eksperymentem społecznym nowoczesności”. Zawiera ona również krótkie charakterystyki najbardziej wpływowych i posiadających szczególnie barwne życiorysy amerykańskich mafiosów działających po wprowadzeniu prohibicji, jak i po jej zniesieniu w 1933 roku.

Wreszcie część trzecia, najobszerniejsza, zatytułowana „Konsolidacja”, rozpoczyna się od przypomnienia bardzo ważnego w dziejach mafii amerykańsko – sycylijskiej, budzącego zarazem znaczne kontrowersje, faktu współpracy CIA z wieloma mafijnymi gangsterami zazwyczaj większego kalibru, którzy odbywali kary więzienia w USA (m.in. Lucky Luciano), bądź pozostali na Sycylii (m.in. Vito Genovese). Warto przypomnieć, że Amerykanie chcieli z pomocą mafii przygotować jak najlepsze warunki podczas lądowania wojsk alianckich na wyspie, ustalając między innymi optymalne miejsce lądowań i marszruty sił inwazyjnych minimalizujące straty własne. Mafia pomogła również aliantom zaprowadzić porządek po ich wylądowaniu na Sycylii w 1943 r. i ściśle współpracowała z nimi w walce z chłopskim ruchem komunistycznym. W dowód wdzięczności wielu mafiosów nagradzanych było zarówno w czasie działań wojennych, jak i ich zakończeniu, wysokimi stanowiskami we władzach administracyjnych wyspy.

Koniec starej wiejskiej tradycji sycylijskiej mafii przedkładającej władzę i wpływy ponad pieniądze i szukanie coraz to nowych źródeł nielegalnego zysku (takich jak chociażby przemysł na wielką skalę papierosów, spekulowanie gruntami i budownictwo, wreszcie produkcja narkotyków i handel nimi oraz stopniowe opanowywanie coraz większych obszarów włoskiej gospodarki), to kolejne tematy poruszane w recenzowanej pozycji. Dalej autor omawia rozpoczętą po śmierci L.Luciano tzw. pierwszą sycylijską wojnę mafijną i będące jej następstwem ważniejsze procesy w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia, zwróce-

nie się mafii przeciw państwu (Luciano Liggio, Salvatore „Totò” Riina), znaczne rozszerzenie się sieci handlu narkotykami obejmującej różne kontynenty, upadek banku Michele Sindony, głównego finansisty mafii oraz drugą sycylijską wojnę mafijną (początek lat 80.). Przenikanie ludzi mafii do lokalnego aparatu władzy a następnie szukanie kontaktów na najwyższych szczeblach władzy (przypadek Giulio Andreottiego, śmierć Aldo Moro) to jedne z ciekawszych wątków wskazujących na dalszy wzrost znaczenia mafii we Włoszech.

Równie interesujące jest także przytaczanie niektórych teorii spiskowych mówiących, że mafia wykazując nadal również dużą aktywność poza Italią, brała udział w próbach zabójstwa Fidela Castro i przyczyniła się do zabójstwa Johna Kennedy’ego. W ostatnich partiach książki kilkakrotnie pojawia się ponownie postać siedmiokrotnego chadeckiego premiera G. Andreottiego między innymi w kontekście śledztwa w sprawie jego współpracy z Cosa Nostrą i procesu wytoczonego mu pod tym zarzutem. Inne opisane głośne procesy to proces nowojorski i tzw. „proces sycylijski”, oba z drugiej połowy lat 80. Ten ostatni mógł się w dużej mierze zakończyć spektakularnym sukcesem włoskiego wymiaru sprawiedliwości dzięki zeznaniom wysokiego rangą „skruszonego” gangstera Tommaso Buscetty, łamiącego słynną zмовę milczenia.

Oprócz jego postaci naszkicowane są krótkie portrety i rola takich osób publicznych jak komunistyczny poseł sycylijski Pio La Torre, czy jeszcze bardziej znany pogromca Czerwonych Brygad, prefekt Palermo, generał Alberto Della Chiesa (zabity w 1982 r) oraz sędzieja śledczy Giovanni Falcone (zginął w 1992 r.). Wypowiadając zdecydowaną wojnę zorganizowanej przestępczości mafijnej, przypłacili to utratą życia w wyniku przeprowadzonych na nich zamachów.

W większości raportów i analiz działalności mafii pomija się na ogół całkowicie temat bezpośrednich politycznych wpływów jakim dysponuje *masoneria deviata*, czyli mające niewiele wspólnego z „normalnymi” lożami masońskimi, tzw. „łoże odstępcze”. Odgrywają one tymczasem niezwykle ważną rolę w strategii organizacji mafijnej. Jo Durden Smith, podobnie jak inni autorzy publikacji poświęconych w całości lub we fragmentach problematyce mafii, które ukazały się na naszym rynku wydawniczym w ostatniej dekadzie, wspomina o tym w kontekście loży masońskiej Propaganda Due (nazywanej P2), której istnienie ujawniono na początku lat 80 ubiegłego wieku, głównie w związku z zabójstwem adwokata Georgio Ambrosoli, likwidatora Prywatnego Banku Włoskiego. W 1981 r. oddział policji finansowej znalazł w biurze finansisty, który miał się przyczynić wkrótce do upadku watykańskiego Banco Ambrosiano, zdeklarowanego antykomunisty i zarazem wielkiego mistrza tajnej dotąd loży Licio Gellego niepełną listę członków P2. Lista zawierała nazwiska wszystkich szefów tajnych

służb, wielu generałów, parlamentarzystów, sędziów i szefów banków. Znajdowało się na niej również nazwisko przyszłego premiera Włoch Silvio Berlusconi. Autor wspomina również o ciekawym dokumencie odnoszącym się do przelewu na szwajcarskie konto sekretarza Włoskiej Partii Socjalistycznej Bettina Craxiego sumy 7 mln dolarów przez bankiera i członka loży Roberto Calviego, który został później zamordowany w niewyjaśnionych okolicznościach. Książkę kończą rozważania na temat walki FBI z mafią na przełomie XX i XXI i zmagań włoskiego wymiaru sprawiedliwości ze zorganizowaną przestępczością na Sycylii w tym samym okresie oraz konkluzja, że walka ta wygląda na daleką do zakończenia. Reasumując należy wyrazić przekonanie, że praca ta w formie popularyzującej wybrany temat, napisana lekkim i barwnym językiem, spełni swoją główną rolę – przyczyni się do upowszechnienia wiedzy o mafii, ułatwi poznanie zarówno jej historii, specyficznej obyczajowości, jak i roli jaką odegrała ona i nadal odgrywa we Włoszech i w Ameryce.